

TASVIRIY SAN'AT DARSLARIDA INTERFAOL METODLARDAN
FOYDALANISHNING KOMPETENSIYAVIY ASOSLARI

Shovdirov Sunnat Aslanovich

Navoiy davlat universiteti

“Tasviriy san’at va muhandislik grafikasi” kafedrası mudiri

ANNOTATSIYA: Ushbu maqolada tasviriy san’at darslarida interfaol metodlardan foydalanishning kompetensiyaviy asoslari tahlil qilinadi. Maqolada interfaol o’qitish texnologiyalarining mazmuni, ularning o’quvchilarda badiiy-estetik tafakkur, ijodiy fikrlash va kommunikativ ko’nikmalarni rivojlantirishdagi o’rni yoritilgan. Shuningdek, kompetensiyaviy yondashuv asosida interfaol metodlarni qo’llash orqali o’quvchilarni mustaqil izlanish, ijodkorlik va estetik qadriyatlarga hurmat ruhida tarbiyalashning samarali yo’llari ko’rsatib berilgan.

KALIT SO‘ZLAR: tasviriy san’at, interfaol metod, kompetensiya, estetik tarbiya, ijodkorlik, badiiy tafakkur, o’quv jarayoni, pedagogik texnologiya.

Bugungi kunda ta’lim tizimi o’qitish jarayonida o’quvchilarni faollikka, mustaqil fikrlashga, ijodkorlikka va amaliy kompetensiyalarni rivojlantirishga yo’naltirilgan yondashuvni talab etmoqda. Ayniqsa, tasviriy san’at darslarida bu talab yanada muhim ahamiyat kasb etadi, chunki san’at ta’limi shaxsning estetik tafakkurini, badiiy idrokini va ijodiy salohiyatini shakllantirishda muhim o’rin tutadi.

Interfaol metodlar — bu o’qituvchi va o’quvchi o’rtasidagi faol muloqot, hamkorlik va o’zaro fikr almashuvga asoslangan o’qitish shakllaridir. Ular o’quvchilarning faqat bilim oluvchisi emas, balki o’quv jarayonining faol ishtirokchisi sifatida shakllanishiga xizmat qiladi. Bunday metodlar o’quvchilarning mustaqil izlanish, muammoni hal etish, badiiy tahlil qilish, jamoaviy ishlash va ijodiy fikr bildirish ko’nikmalarini rivojlantiradi.

Kompetensiyaviy yondashuv interfaol metodlardan foydalanishda asosiy metodologik yo’nalish hisoblanadi. Chunki bu yondashuv o’quvchining bilim, ko’nikma va malakalarini bir butun tizimda rivojlantirishni, ularni amaliy faoliyatda qo’llashni nazarda tutadi. Tasviriy san’at darslarida interfaol metodlardan foydalanish orqali o’quvchilar nafaqat chizish va tasvirlash texnikasini o’rganadilar, balki estetik baholash, go’zallikni his etish, badiiy fikrni ifodalash va jamoaviy ijodiy faoliyatni tashkil etish kompetensiyalarini egallaydilar.

Shuningdek, interfaol o’qitish texnologiyalari san’at ta’limida o’quvchilarning shaxsiy tajribasiga tayanadi, ularni faol muloqot, bahs-munozara, tahlil, muammoli

vaziyatlar orqali o'qitadi. Natijada o'quvchilar o'z fikrlarini erkin ifodalash, badiiy qaror qabul qilish va estetik didni shakllantirish imkoniga ega bo'ladilar. Shu jihatdan, tasviriy san'at darslarida interfaol metodlardan foydalanish kompetensiyaviy yondashuvning samarali amaliy ko'rinishi hisoblanadi.

Zamonaviy ta'lim jarayonida o'qitishning samaradorligini oshirish, o'quvchilarda mustaqil fikrlash, ijodkorlik va estetik tafakkurni shakllantirish uchun interfaol metodlardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Tasviriy san'at darslarida bu yondashuv nafaqat o'quv jarayonini jonlantiradi, balki o'quvchilarning badiiy idrokini, estetik didini va amaliy kompetensiyalarini rivojlantiradi. Chunki san'at darsi o'z mohiyatiga ko'ra faqat nazariy bilim berish bilan cheklanmay, balki o'quvchini ijodiy faoliyatga, his-tuyg'ularini ifodalashga, voqelikni badiiy idrok etishga o'rgatadi.

Interfaol metodlar o'quvchilarni dars jarayonining markaziga qo'yadi. Ular o'qituvchining faqat ma'lumot yetkazuvchi emas, balki yo'naltiruvchi, muloqotni tashkil etuvchi, o'quvchilarni mustaqil fikrlashga undovchi shaxs sifatida faoliyat yuritishini taqozo etadi. Bu metodlar orqali o'quvchilar muammoli vaziyatlarda ijodiy fikrlashni, o'z qarashlarini himoya qilishni, jamoaviy muhokamada qatnashishni o'rganadilar.

Kompetensiyaviy yondashuvda interfaol metodlarning o'rni nihoyatda katta. Chunki kompetensiya — bu o'quvchining nafaqat bilimga, balki uni amalda qo'llay olish qobiliyatiga ega bo'lishidir. Tasviriy san'at fanida bu, o'quvchilarning tasviriy ifoda vositalarini ongli tanlay bilishi, rang, shakl, chiziq va kompozitsiya orqali o'z fikrini ifodalash, badiiy qarorlar qabul qilish, asarni tahlil etish va baholash ko'nikmalarini egallashni anglatadi.

Interfaol metodlardan "Aqliy hujum", "Klaster", "Debat", "Bahsli muammo", "Blits savol-javob", "Rol o'ynash", "Tahliliy guruh ishi", "Loyiha metodi" kabi usullar tasviriy san'at darslarida keng qo'llaniladi. Masalan, "Aqliy hujum" metodi yordamida o'quvchilar san'at asari mavzusi, g'oyasi, rang tanlovi yoki kompozitsiya yechimini muhokama qilib, o'z fikrlarini erkin bildiradilar. Bu jarayon ijodiy fikrlashni rivojlantiradi va o'quvchini faol sub'ektga aylantiradi.

"Rol o'ynash" metodi san'at asarlari tahlilida o'quvchilarga ijodkor, rassom, tomoshabin yoki tanqidchi rolda chiqish imkonini beradi. Bu metod o'quvchida badiiy idrokni, estetik baholashni, o'z nuqtai nazarini himoya qilishni shakllantiradi. "Loyiha metodi" esa o'quvchilarni muayyan badiiy g'oya asosida mustaqil ijodiy ish yaratishga undaydi, bu orqali ularning tahliliy va ijodiy kompetensiyalari rivojlanadi.

Interfaol metodlardan foydalanishning asosiy afzalligi shundaki, u o'quvchilarni faol ishtirok etishga majbur qiladi. Ular dars jarayonida o'z g'oyalarini ilgari suradilar, bahs-munozaralarda qatnashadilar, jamoaviy qarorlar qabul qiladilar. Bu esa nafaqat ularning kommunikativ kompetensiyasini, balki estetik tafakkurini ham boyitadi.

Kompetensiyaviy yondashuv asosida interfaol metodlarni joriy etish o'qituvchidan yuqori darajadagi metodik mahoratni talab qiladi. O'qituvchi darsni shunchaki ma'lumot berish jarayoni sifatida emas, balki o'quvchilarning fikrlash, tahlil qilish, baholash, ijod qilish imkoniyatlarini ochib beruvchi faol muhit sifatida tashkil etadi. Masalan, o'quvchilar bilan "Rassom asarida qanday g'oya ifodalangan?", "Rang tanlovi asarning kayfiyatiga qanday ta'sir etgan?" kabi savollar asosida muloqot olib borish ularni tahliliy va estetik fikrlashga yo'naltiradi.

Interfaol metodlar orqali o'quvchilarning estetik kompetensiyasi shakllanadi. Estetik kompetensiya — bu shaxsning go'zallikni idrok etish, badiiy qadriyatlarni anglash va o'z ijodida estetik tamoyillarga amal qilish qobiliyatidir. Tasviriy san'at darslarida o'quvchilar san'at asarlarini tahlil qilish, milliy bezak san'ati, miniatyura, rangtasvir, naqsh va zamonaviy dizayn asarlari bilan tanishish orqali estetik qadriyatlarni chuqur anglaydilar.

Bundan tashqari, interfaol metodlar o'quvchilarda shaxsiy faollik, tashabbuskorlik va mas'uliyatni rivojlantiradi. Guruhda ishlash jarayonida ular o'z fikrini himoya qilishni, boshqalarni tinglashni, jamoaviy ijodda ishtirok etishni o'rganadilar. Bu esa ularning ijtimoiy va kommunikativ kompetensiyalarini mustahkamlaydi.

Kompetensiyaviy yondashuvda o'qitish natijasi o'quvchining shaxsiy o'zgarishida, amaliy faoliyatga tayyorligida va ijodiy salohiyatining rivojida namoyon bo'ladi. Tasviriy san'at darslarida interfaol metodlardan samarali foydalanish o'quvchilarning nafaqat badiiy bilimini, balki ularning hayotiy ko'nikmalarini ham rivojlantiradi. Ular atrof-muhitdagi go'zallikni sezish, san'at asarlarini baholash, ijodiy g'oyalarni ilgari surish, milliy san'atni qadrlash va uni zamonaviy talqin etish kompetensiyalariga ega bo'ladilar. Shuningdek, interfaol metodlardan foydalanish estetik didni shakllantirishda ham muhim rol o'ynaydi. Har bir badiiy topshiriq yoki muhokama jarayonida o'quvchilar ranglar uyg'unligi, shakl proporsiyasi, chiziq ritmi, badiiy ifoda vositalarini his qilishni o'rganadilar. Bu orqali ularning estetik tafakkuri faollashadi, tasviriy san'atga nisbatan chuqur hurmat va qiziqish shakllanadi.

Interfaol metodlarning yana bir muhim jihati — ularni zamonaviy axborot texnologiyalari bilan uyg'unlashtirish imkonidir. Raqamli taqdimotlar, san'at asarlarini

vizual tahlil qilish, onlayn galereyalar bilan ishlash o'quvchilarning vizual savodxonligini oshiradi. Natijada ular san'atni zamonaviy kontekstda idrok etishni, badiiy g'oyalarni raqamli shaklda ifodalashni o'rganadilar.

Xulosa qilib aytganda, tasviriy san'at darslarida interfaol metodlardan foydalanish — kompetensiyaviy yondashuvni amaliyotga tatbiq etishning eng samarali yo'llaridan biridir. Bunday metodlar o'quvchilarning ijodiy tafakkurini, estetik didini, badiiy tahlil qilish qobiliyatini va o'z fikrini ifodalash kompetensiyasini rivojlantiradi. Natijada o'quvchi shunchaki bilim oluvchi emas, balki o'z fikrini san'at orqali bildiruvchi, go'zallikni anglay oluvchi, ijodiy faol shaxs sifatida shakllanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. — Toshkent: "O'zbekiston", 2020.
2. O'zbekiston Respublikasining "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi". — Toshkent: "Sharq", 1997.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Ta'lim-tarbiya tizimini yanada takomillashtirish to'g'risida"gi qarori. — Toshkent, 2021-yil.
4. Karimov I.A. *Yuksak ma'naviyat — yengilmas kuch*. — Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
5. G'ofurov U., Alimov X. *Pedagogik texnologiyalar va interfaol metodlar*. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2016.
6. Xolmatova D. *San'at ta'limida innovatsion yondashuvlar*. — Toshkent: TDPU nashriyoti, 2022.
7. Qodirova M. *Tasviriy san'at o'qitish metodikasi*. — Toshkent: "Yangi asr avlodi", 2019.
8. Sh.A. Qodirov, N.M. Raximova. *Pedagogik kompetensiya va kasbiy rivojlanish*. — Toshkent: Ilm Ziyo, 2020.
9. Dewey, J. *Art as Experience*. — New York: Penguin, 2005.
10. Gardner, H. *Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences*. — New York: Basic Books, 2011.
11. Savitskaya T. *Metody interaktivnogo obucheniya v khudozhestvennom obrazovanii*. — Moskva: Prosveshcheniye, 2018.